

STRATEGIA ROZWOJU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO DO 2020 r. – PROJEKT ŚRODOWISKOWY

Komitet Sterujący, reprezentujący Konsorcjum z udziałem Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Konferencji Rektorów Publicznych Szkół Zawodowych oraz Fundacji Rektorów Polskich, nadzorujący działania mające na celu opracowanie projektu Strategii rozwoju szkolnictwa wyższego 2010-2020, w uchwale z dnia 16 listopada br. stwierdził, że *opracowanie pt.: „Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010-20 – projekt środowiskowy” powinno zostać przedstawione publicznie i skierowane pod debatę społeczną, prowadzoną z udziałem m.in. środowisk akademickich i zewnętrznych interesariuszy uczelni*. Projekt Strategii został przedstawiony publicznie w dniu 2 grudnia br.

TAJĄ DROGĄ CZŁONKOWIE KONSORCJUM ZAPRASZAJĄ DO UDZIAŁU W DEBACIE PUBLICZNEJ NAD ŚRODOWISKOWYM PROJEKTEM STRATEGII (materiały dostępne na www.krasp.org.pl, www.frp.org.pl oraz www.krzasp.pl)

ODPOWIEDZI NA NAJCZĘŚCIEJ ZADAWANE PYTANIA

Jak oceniamy aktualny stan szkolnictwa wyższego?

Jako niesatysfakcjonujący.

Jakie są tego najważniejsze przejawy?

Niski poziom rozwoju kapitału intelektualnego oraz niskie pozycje polskich uczelni w rankingach zagranicznych.

Jakie są główne przyczyny takiego stanu?

Zbyt niskie nakłady na kształcenie w przeliczeniu na studenta, dramatyczne niedofinansowanie badań naukowych oraz niedostatecznie efektywne rozwiązania systemowe w perspektywie do 2020 r.

Co powinno w związku z tym stać się priorytetem na najbliższą dekadę?

1. Zapewnianie dostępności (równości szans) i powszechności wyższego wykształcenia i jego lepszej jakości.
2. Ogłoszenie i wdrożenie nowej misji społecznej szkolnictwa wyższego, zakładającej harmonizację idei uniwersytetu z wymogami jego postępowania i nowej służebności w XXI wieku.
3. Osiągnięcie przez polskie uczelnie wysokiej pozycji międzynarodowej, odpowiadającej potencjałowi intelektualnemu, gospodarstwu i kulturowemu Polski, potwierdzonej w rankingach zagranicznych, tak aby szkolnictwo wyższe stało się atutem rozwojowym i źródłem prestiżu naszego kraju.

Aby to osiągnąć, niezbędne jest wprowadzenie prorozwojowych rozwiązań systemowych.

Czego dotyczą wnioskowane zmiany w systemie szkolnictwa wyższego?

Objęte one pakietem dotychczas nieproponowanych, nowych rozwiązań, które stanowią oryginalną propozycję sposobów osiągnięcia założonych celów strategicznych.

Czego dotyczą zasadnicze, nowe propozycje?

Wśród wielu proponowanych rozwiązań znajdują się m.in.:

- Zmiana zakresu działania ministerstwa i innych instytucji centralnych – przekształcenie ich w organy bardziej sztabowe, aby łatwiej było osiągać strategiczne cele rozwojowe w szkolnictwie wyższym.
- Jednolity nadzór ministra nauki i szkolnictwa wyższego nad uczelniami, także podległymi obecnie innym ministrom (z wykorzystaniem opcjonalnych i obligatoryjnych rad powierniczych), z utrzymaniem części dotychczasowych zadań ministrów branżowych (np. finansowania szpitali klinicznych i kształcenia podyplomowego lekarzy, współfinansowania zadań uczelni artystycznych związanych z działalnością kulturalną).
- Zrównywanie reguł konkurencyjności uczelni publicznych i niepublicznych (w ramach ogólnych uwarunkowań prawnych), z wprowadzeniem wspólnej zasady reprezentatywności obu sektorów oraz usunięciem przepisów dyskryminujących wzajemnie uczelnie publiczne i uczelnie niepubliczne.
- Przyznawanie środków budżetowych uczelniom przez nową Agencję Rządową pn. Narodowy Fundusz Szkolnictwa Wyższego (NFSW), w oparciu o czytelne reguły o charakterze krajowym i międzynarodowym, umożliwiających wprowadzenie obiektywnych kryteriów oceny aplikacji uczelni o środki (typologia, klasyfikacja, benchmarking).
- Wprowadzenie zasady symetrii w konkursowym finansowaniu uczelni publicznych i niepublicznych w zakresie studiów stacjonarnych: uczelnie sektora publicznego byłyby finansowane (przez Agencję Rządową) ze środków publicznych i dofinansowywane ze środków niepublicznych (częściowa odpłatność za studia); uczelnie sektora niepublicznego byłyby finansowane ze środków niepublicznych (opłaty za studia) i dofinansowywane ze środków publicznych (przez Agencję Rządową). Tym samym wprowadzona zostałaby powszechna zasada współfinansowania studiów stacjonarnych ze środków publicznych i niepublicznych.
- Stworzenie możliwości transformacji uczelni (w trybie właściwym dla tworzenia lub przekształcania szkoły wyższej danego typu) – uczelni publicznej w niepubliczną uczelnię Skarbu Państwa oraz uczelni niepublicznej w publiczną, z partnerstwem publiczno-prywatnym, które stanie się możliwe w następstwie tych procesów.
- Wprowadzenie możliwości nadzorowania uczelni przez senat (misja) i radę powierniczą (zarządzanie zasobami), z nową wizją organów uczelni (opcjonalna rada powiernicza z wymaganiami kwalifikacyjnymi członkostwa, zwiększone kompetencje rektora wybieranego opcjonalnie z udziałem „search committee” i rady powierniczej,

ograniczenie nadkolegialności w sprawach pracowniczych).

- Wprowadzenie statusu tzw. uczelni flagowych i uczelni badawczych, które (dzięki swojemu dorobkowi naukowemu) osiągną wysoką pozycję międzynarodową, potwierdzoną wysokimi miejscami w rankingach międzynarodowych, w następstwie zróżnicowanych mechanizmów i procedur konkursowych, uruchamiających procesy konsolidacji instytucjonalnej (związki i fuzje uczelni).
- Dwie ścieżki awansu naukowego: obok klasycznej, nowa ścieżka – dla doktorów wyróżniających się dorobkiem naukowym i zawodowym – osiągnięcia stanowiska profesora nadzwyczajnego oraz przyznawanych przez Centralną Komisję uprawnień promotorskich i recenzenckich w przewodach doktorskich, bez konieczności uzyskiwania habilitacji lub tytułu profesora.
- Rozpoczęcie procesu tworzenia kapitału żelaznego uczelni (endowment).
- Wprowadzenie zredefiniowanego, zadaniowego budżetu państwa z kilkuletnią perspektywą budżetowania, z następującymi propozycjami dotyczącymi poziomu finansowania szkolnictwa wyższego i nauki:

	Środki budżetowe		Środki pozabudżetowe	
	obecnie	zgodnie z wnioskiem	obecnie	zgodnie z wnioskiem
Szkolnictwo wyższe	0,88%	1%	0,4%	1%
Nauka	0,34%	1%	0,2%	1%

- Wprowadzenie zasady powszechnej częściowej odpłatności za studia stacjonarne w publicznym szkolnictwie wyższym na poziomie ok. ¼ średnich kosztów studiów, z dostępem do stypendiów i powszechnym systemem pożyczek i kredytów studenckich (oferowanych przez banki, z gwarancjami rządowymi) – od 2015 r.
- Wprowadzenie rozwiązań systemowych stymulujących udział podmiotów gospodarczych w realizacji projektów badawczych, przy jednoczesnej zmianie proporcji w zakresie budżetowego finansowania nauki – podmiotowego i przedmiotowego (konkursowego) z ok. 2: 1 na ok. 1: 2, odpowiednio.

Jakie są inne ważne propozycje, w szczególności dotyczące procesu kształcenia?

- Usunięcie kilkuletniego zapóźnienia Polski we wdrażaniu Krajowych Ram Kwalifikacji oraz wieloletniego w upowszechnianiu idei uczenia się przez całe życie (LLL).
- Zwiększenie zadań Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i Państwowej Komisji Akredytacyjnej, rozwój misji konferencji rektorów, zmiana zadań Centralnej Komisji oraz ustanowienie nowych instytucji pośredniczących: Krajowego Punktu Koordynacyjnego dla Ram Kwalifikacji, Polskiej Agencji Wymiany Akademickiej – ze zinstytucjonalizowanym udziałem interesariuszy zewnętrznych.
- Wprowadzenie jednoetatowości (z vacatio legis), ograniczenie mianowania do profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych, wewnętrzna etatydzia, uczelniane systemy płacowo-zadaniowe, stan spoczynku dla profesorów.
- Integracja systemów jakości w zarządzaniu uczelniami i walka z patologiami.

Jakie są proponowane zadania nowej instytucji – Agencji Rządowej NFSW?

Finansowanie budżetowe studiów stacjonarnych (I, II i III stopnia), pomoc materialna, rozwój i transformacja uczelni, w tym inwestycje, granty na utrzymanie zasobów publicznych – po rozpatrzeniu w trybie konkursowym aplikacji uczelni o środki znajdujące się w zróżnicowanych strumieniach dedykowanych funkcjonalnie różnym typom uczelni (np. branżowym, flagowym, badawczym, niepublicznym...).

Czym to się będzie różnić od aktualnego systemu?

Pieniądzy nie będzie przyznawał, jak obecnie, minister na okres roku na podstawie algorytmu, który w niewielkim stopniu uwzględnia zróżnicowanie uczelni, ale profesjonalna, wolna od wpływów zewnętrznych, wyspecjalizowana Agencja, która będzie negocjować 3-5-letnie kontrakty na zrealizowanie konkretnych zadań. Zapewni to niezbędną dywersyfikację uczelni, będącą następstwem zróżnicowania źródeł/strumieni finansowania konkretnych zadań. Zharmonizuje to zasady finansowania działalności edukacyjnej, badawczej i rozwojowej uczelni ze środków publicznych.

Co będzie oznaczać osiągnięcie przez wybrane podmioty statusu uczelni flagowych lub uczelni badawczych?

Chodzi o to, aby grupa 15-20 uczelni, w wyniku prowadzonych (w na-

stępstwie procedur konkursowych) procesów konsolidacyjnych i rozwojowych, finansowanych ze środków UE, uzyskała status uczelni flagowych lub uczelni badawczych, ze zobowiązaniem do:

- nadania badaniom naukowym, a nie jak dotąd kształceniu, dominującej pozycji w misji,
- uzyskania, za sprawą sumy swych osiągnięć naukowych, rozpoznawalnej, zdecydowanie lepszej niż dziś, pozycji wśród uczelni europejskich, w tym określonego awansu w uznawanych rankingach międzynarodowych.

Obecnie nie ma takich uczelni i bez planowanych działań nie będzie! A są one niezbędne jako wizytówki polskiego szkolnictwa wyższego.

Jakie są propozycje dla szkół wyższych, które nie staną się uczelniami flagowymi lub badawczymi?

Zakładamy, że będzie istnieć ścieżka konkursowa dla konsolidowanych (w celu uzyskania synergii zasobów badawczych) jednostek podstawowych o charakterze szkół naukowych (federujących wydziały i inne jednostki naukowe), działających w danej uczelni, prowadząca do osiągnięcia przez nie statusu flagowego lub badawczego (z dostępem dla takich jednostek do dedykowanego dla uczelni flagowych i badawczych strumienia środków z Agencji Rządowej).

Jakie byłyby skutki tych działań dla szkolnictwa wyższego?

- Wykreowanie się silnych uczelnianych (uniwersyteckich) ośrodków naukowych i zasadniczy wzrost jakości kształcenia powiązanego z badaniami naukowymi.
- Zmiana rozkładu populacji studentów między uczelnie – zakłada się, że 10-20% studentów mniej niż dziś (w skali systemu szkolnictwa wyższego) będą kształcić nowe podmioty (uczelnie flagowe i badawcze) – studenci ci pojawią się w pozostałych uczelniach.
- Awans polskiego szkolnictwa wyższego w wymiarze międzynarodowym (radikalna poprawa prestiżu uczelni, wzrost zainteresowania studiami w Polsce, itd.).

Dlaczego postuluje się wprowadzenie zasady powszechnej, częściowej odpłatności za studia stacjonarne w uczelniach publicznych dopiero za 6 lat?

Proponujemy wprowadzanie powszechnego czesnego od 2015 r. Wcześniej musi być opracowany w szczegółach, powszechny system oferowanych przez banki pożyczek i kredytów studenckich, dostępnych dla wszystkich a spłacanych przez absolwentów mających pracę (np. z dwuletnim okresem karencji). Niezbędna jest także publiczna debata z udziałem studentów, doktorantów i parlamentarzystów oraz korekta art. 70 Konstytucji. Na to trzeba czasu.

Jak uzasadnia się tę propozycję współpłatności za studia?

Rozwiązanie takie zwiększa podmiotowość i odpowiedzialność studentów, w tym ich wpływ na uczelnie, umożliwia w naturalny sposób regulowanie systemu poprzez zwolnienia z czesnego lub z obowiązku jego spłaty w części lub całości przez osoby spełniające określone warunki, np. studiujące na kierunkach preferowanych lub osiągające wyróżniające się wyniki kształcenia. Ponadto, zwiększenie przychodów uczelni przyczyni się do poprawy jakości kształcenia, sprzyjając walce z „bylejakością”.

Czy coś się zmieni w odniesieniu do studiów niestacjonarnych?

Proponujemy utrzymanie obecnych rozwiązań.

Czy te propozycje są zgodne z założeniami zmian ustawowych, zapowiedzianych przez minister Barbarę Kudrycką?

Nie mamy zastrzeżeń do części propozycji zawartych w tych założeniach. Założenia małej nowelizacji ustawy to jednak nie to samo co strategia, która musi mieć wyczerpujący i całościowy charakter. Nasze propozycje są zupełnie inne w odniesieniu do większości omawianych przez nas kwestii: postannictwa i służebności uczelni w XXI wieku, roli ministerstwa i instytucji centralnych, propozycji finansowania nauki i szkolnictwa wyższego oraz sposobu rozdziału środków między uczelnie, konwergencji sektorów, statusu uczelni i ładu instytucjonalnego, uczelni flagowych i badawczych, organów uczelni, a w tym roli i formuły rad powierniczych itd.

Dotyczy to także ogłoszonej przez MNiSW propozycji tzw. KNOW-ów, którym miałyby być przyznawane dodatkowe środki za to tylko, jakie te jednostki są obecnie. Byłoby to zatem zwiększenie finansowania statutowego, co jest niezgodne nawet z wcześniejszymi ministerialnymi założeniami tzw. pakietu ustaw o nauce. Zasadą promowaną przez OECD i uznawaną w Europie jest nieopłacanie dodatkowymi środkami utrzymywania status quo – także wtedy, gdy dotyczy to jakości studiów – bez wymagania realizacji konkretnych dodatkowych zadań. Zawsze popieramy propozycje, zmierzające do poprawy jakości i rozwoju szkolnictwa wyższego i nauki.